OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
LsN Timo Makkonen

12.2.2019

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI SUOMESSA OLESKELUNSA REKISTERÖINEIDEN YHDISTYNEEN KUNINGASKUNNAN KANSALAISTEN JA HEIDÄN PERHEENJÄSENTENSÄ OIKEUDESTA OLESKELLA SUOMESSA VUODEN 2020 LOPPUUN (HE 321/2018 VP)

Hallituksen esityksellä HE 321/2018 vp annettaisiin oleskelunsa rekisteröineiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen oikeus oleskella Suomessa vuoden 2020 loppuun. Laki tulisi sovellettavaksi, jos Yhdistynyt kuningaskunta eroaa Euroopan unionista ilman erosopimusta.

Oikeusministeriö on ollut mukana esityksen valmisteluvaiheissa, eikä sillä ole huomauttamista esityksen sisällöstä.

Valtiosääntöoikeudellinen arvio

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Lailla säätämisen vaatimuksesta johtuu paitsi syrjinnän ja mielivallan kielto myös vaatimus päätöksenteon perusteiden ja päätöksentekomenettelyn sääntelemisestä ihmisten oikeusturvan takaavalla tavalla.

Esitystä voidaan tarkastella myös perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäänTelyn kannalta. Kansalaisuus on perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan yksi perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuista erotte-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

lukriteereistä, joten kansalaisuuteen perustuvalla erottelulla tulee olla hyväksyttävä peruste ja sen tulee olla oikeasuhtaista (mm. PeVL 33/2017 vp, PeVL 26/2010 vp, PeVL 13/2009).

Jos Yhdistynyt kuningaskunta eroaa EU:sta ilman erosopimusta, lakkaa Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten EU-oikeuteen perustunut oleskeluoikeus Suomessa. Ilman nyt ehdotettua sääntelyä heihin sovellettaisiin sellaisenaan kolmannen maan kansalaisia koskevia kansallisia säännöksiä. Tällä olisi esityksen perusteluissakin selostettuja välittömiä, huomattavia ja kielteisiä vaikutuksia Suomessa jo oleskelevien brittien oikeusasemaan. Osan oleskeluoikeus saattaisi päättyä välittömästi ja ero vaikuttaisi myös sosiaaliturvaa koskeviin oikeuksiin. Voidaan myös todeta, että ilman esityksessä ehdotettua sääntelyä Maahanmuuttovirasto joutuisi lyhyessä ajassa käsittelemään todennäköisesti tuhansia Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten tekemiä oleskelulupahakemuksia.

Esityksen tarkoituksena on laintasoisesti turvata oleskelunsa Suomessa ennen EU-eroa rekisteröineiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oleskeluoikeus ja kohtuullisella tavalla heidän oikeusasemansa muutoinkin tilanteessa, jossa heidän oleskelu- ja muut oikeutensa muutoin olennaisella tavalla heikentyisivät Britannian mahdollisen sopimuksettoman EU-eron myötä. Esityksellä voidaan siten katsoa olevan hyväksyttävät tarkoitusperät. Ehdotettu sääntely olisi voimassa vain määräajan (vuoden 2020 loppuun), ja sen voidaan muutoinkin katsoa täyttävän myös oikeasuhtaisuuden periaatteen asettamat vaatimukset. Oikeusministeriön käsityksen mukaan esitys on siten kaikkinensa sopusoinnussa perustuslaista johtuvien vaatimusten kanssa.

Vaalioikeudet

Ehdotettu sääntely ei koske Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten vaalioikeuksia. Oikeusministeriön mielestä tämä on perusteltua.

Nykytilanteessa kaikilla EU-kansalaisilla on EU:n kuntavaalidirektiiviin perustuva vaalioikeus asuinmaansa paikallisvaaleissa suoraan EU-kansalaisuutensa nojalla. Tämä oikeus päättyisi Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten osalta eron myötä, ja he tulisivat yleisen kolmansien maiden kansalaisia koskevan kansallisen sääntelyn piiriin.

Suomen kuntalain mukaan muiden kuin EU-maiden sekä Islannin ja Norjan (joita koskee pohjoismainen sopimus) kansalaiset ovat oikeutettuja osallistumaan kuntavaaleihin, kun heillä on ollut kotikunta Suomessa kaksi vuotta. Suomen seuraavat kuntavaalit toimitetaan vuonna 2021. Ne Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset, joilla on ollut kotipaikka Suomessa vähintään kaksi vuotta tätä ennen, ovat oikeutettuja osallistumaan vuoden

2021 kuntavaaleihin yleisen kahden vuoden asumisen nojalla. Maakuntavaalien osalta olisivat kaavailujen mukaan voimassa vastaavat säännöt kuin kuntavaaleissa.